Valtionvarainvaliokunta
Sivistys- ja tiedejaosto

Asia: HE 134/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017

Teema: OKM:n hallinnonalaa koskevien budjettiratkaisujen vaikutus ja kipupisteet

Koulutuksen ja tutkimuksen kokoaan suurempi rooli julkisen talouden tasapainottamisessa

Koulutus ja tutkimus ovat kantaneet raskaan taakan julkisen talouden tasapainottamisessa. Koulutuksen rahoituksen osuus julkisista menoista on laskenut 2 prosenttiyksikköä vuodesta 2003.

Suomen kaltainen teknologisen kehityksen kärjessä oleva korkean elintason maa ei kykene globaalissa kilpailussa menestymään ilman korkeaa, tarpeita vastaavaa osaamista. On välttämätöntä panostaa osaamiseen ja innovaatioihin, jotta hyvinvointi voidaan turvata tulevaisuudessa.

Rahoitusleikkaukset ovat kohdistuneet eri koulutusasteiden toimijoihin erityisesti perusrahoituksen ja yksikköhintojen leikkausten sekä indeksien jäädyttämisien kautta. Lisäksi leikkauksia on kohdentunut epäsuorasti muun muassa korkea-asteeseen kilpaillun tutkimusrahoituksen vähenemisen kautta.

Koulutussektorille kohdistuvat leikkaukset ovat kokonaisuudessaan mittavia ja **indeksien jäädyttäminen vaikeuttaa osaltaan toimintaa**. Eri koulutusasteita koskevien indeksien on ollut tarkoitus turvata resurssien pysyminen yleisen kustannustason nousun vauhdissa. Niiden jäädyttämisen kautta toteutettava pysyväksi jäävä leikkaus vaikuttaa korkeakoulujen, koulutuksen ja opetuksen järjestäjien ja ylläpitäjien toimintaedellytysten heikkenemiseen ja siten sivistykseen, osaavan työvoiman saatavuuteen, kilpailukykyyn ja osaamisen uudistamiseen.

Kaksi kolmasosaa koulutussektorin menoista on henkilöstökuluja. Siksi on selvää, että henkilöstövaikutuksilta ei voida välttyä. Laskennallisesti meneillään olevan hallituskauden koulutukseen ja tutkimukseen kohdistuvat leikkaukset tarkoittaisivat noin 10 000 henkilötyövuotta.

Osaaminen on investointi, jonka tuotot tulevat pitkällä aikavälillä. Aineeton pääoma on varovaisestikin arvioituna 1,5-kertainen suhteessa kone- ja laitekantaan tämän päivän Suomessa – ja merkitys väistämättä vain kasvaa.

Korkeakoulujen perusrahoitusta ei tule nakertaa

Korkeakoulujen tutkimusrahoitus on jo pitkään tullut suurimmaksi osaksi budjetin perusrahoituksen ulkopuolelta, kilpailun kautta. Viime vuosina myös perusrahoitusta on siirretty useita piiruja hankerahoituksen suuntaan. Perusrahoitusta on annettu Suomen Akatemian kautta jaettavaksi yliopistojen profilointiin, politiikkaohjatun strategiarahoituksen osuus korkeakoulujen rahoitusmallissa on kasvanut ja hallitusohjelman lisäpanostukset korkeakouluille ovat teemoiteltua hankerahaa. Nämä kaikki ovat rahoitusta hyviin tarkoituksiin, mutta muutoin niukkenevan rahoituksen aikaan ne rajaavat korkeakoulujen omia mahdollisuuksia suunnata rahoitusta strategisesti.

Myös perusrahoitus on käytännössä kokonaan korkeakoulujen keskenään kilpailemaa. Suomessa rahaa jaetaan toiminnan laadun ja tulosten perusteella, kun monissa muissa maissa suurin osa korkeakoulujen perusrahoituksesta jaetaan opiskelijamäärien mukaan. **Laadun ja tulosten perusteella jaettavan pitkäjänteisen ja ennakoitavissa olevan perusrahoituksen ja vapaasti kilpailtavissa olevan TKI-rahoituksen tulee olla jatkossakin resurssien kulmakivi,** ja erilaisen suunnatun hankerahoituksen olla tätä sopivin osin täydentävää.

Tehdyt leikkaukset ja korvamerkinnät huomioiden viimeaikaiset **viestit korkeakoulujen lisärahoitusmahdollisuuksista pääomituksen ja mahdollisten muiden keinojen avulla ovat hyvin positiivisia pitkällä aikavälillä**. Pääomitus ei korvaa ennustettavaa perusrahoitusta, mutta merkittävässä määrin tehtynä ja korkeakoulujen laadukasta toimintaa tukevilla ehdoilla se lisää korkeakoulujen autonomiaa ja tukee esimerkiksi TKI-ympäristöjen pitkäjänteistä rakentamista. **Myös muut lainsäädännön avaamisen suomat mahdollisuudet laajentaa tulonmuodostusta ja lisätä korkeakoulujen välistä yhteistyötä ovat tervetulleita**.

Ammatillisen koulutuksen leikkaukset tulee jaksottaa

Ammatillisen koulutuksen rahoitusta leikataan vuoden 2017 alusta alkaen 190 miljoonalla eurolla. Ammatillisen koulutuksen reformi uudistaa koulutuksen rakenteet ja rahoitusjärjestelmän ja uudistettu ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö astuu voimaan vuoden 2018 alusta. **Leikkaus tulisi siten jaksottaa useammalle vuodelle, jolloin se toteutuisi samassa tahdissa uudistetun lainsäädännön kanssa.** Leikkauksen jaksottaminen helpottaisi myös koulutuksen järjestäjien kykyä laatia pidemmän aikavälin suunnitelmia, mikä on laadukkaan toiminnan perusedellytys.

Reformin yhteydessä uudistetaan ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä. Koska koulutuksen järjestäjän kustannuksista noin kaksi kolmasosaa muodostuu henkilöstökuluista, tulee myös perusrahoituksen osuuden olla riittävän suuri eli noin 60-70%.

Jotta reformin tavoitteet asiakaslähtöisyydestä ja osaamisperustaisuudesta toteutuvat, on varmistettava, että koulutuksen järjestäjillä on riittävä keinovalikoima reagoida työelämän ja opiskelijan tarpeiden mukaan. Koulutuksen järjestäjälle on

siten lainsäädännössä jätettävä joustavuutta ja esimerkiksi oppisopimuskoulutuksen käyttämisen mahdollisuus tulee olla kaikilla järjestäjillä.

Toisen asteen koulutusta ei tule siirtää maakuntien tehtäväksi. Sen sijaan kuntien tehtävien vähentämistä ja vertailtavuuden lisäämistä voidaan toteuttaa siirtämällä koulutuksen järjestäminen lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa yhdistyksille, säätiöille ja osakeyhtiöille ja siirtymällä samalla kokonaan valtion rahoitukseen. Näin valtiolta suoraan koulutuksen järjestäjille maksettava rahoitus kohdistuisi suoraan tarkoitukseensa.

LIITE

Sivistystyönantajat

- opetus- ja korkeakoulualan työnantajajärjestö
- jäsenenä yli 300 oppilaitosta kaikilta koulutusasteilta
- yliopistot, ammattikorkeakouluja, ammatillisia oppilaitoksia, lukioita, peruskouluja, kansanopistoja, urheiluopistoja, kansalaisopistoja, opintokeskuksia, kesäyliopistoja, taiteen perusopetuksen oppilaitoksia kuten esim. musiikkiopistoja
- jäsenet ovat säätiöitä, yhdistyksiä, osakeyhtiöitä tai julkisoikeudellisia laitoksia
- jäsenten palveluksessa noin 53.000 opetuksen, tutkimuksen ja hallinnon ammattilaista
- Elinkeinoelämän keskusliiton EK:n 6. suurin jäsenliitto

Yksityinen toimija opetuksen järjestäjänä

- rekisteröity yhteisö (yhdistys, osakeyhtiö, säätiö)
- valtioneuvoston tai opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä järjestämislupa
- hoitavat laissa määriteltyä julkista koulutustehtävää
- julkinen rahoitus
- tarjoavat maksutonta koulutusta samalla tavalla kuin kunnat, kuntayhtymät tai valtio
- perivät muussa opetuksessa (mm. musiikkiopistot, kansanopistot) opiskelijamaksuja samoilla periaatteilla kuin kunnallisetkin oppilaitokset
- toimintaa ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi
- toimintaa ohjaavat sama opetuslainsäädäntö ja opetussuunnitelmien perusteet kuin muitakin koulutuksen järjestäjiä